

Вища освіта в Україні

Б. Ф. Заблоцький

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА Підручник

Б. Ф. Заблоцький

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Підручник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Видавництво "Новий світ-2000"
Львів — 2010

УДК 330 (075.8)
ББК 65я73
3-12

Відтворення цієї книги або будь-якої її частини заборонено без письмової згоди видавництва. Будь-які спроби порушення авторських прав будуть переслідуватися у судовому порядку.

*Гриф надано Міністерством освіти та науки України
(лист № 1.4/18-Г-1552 від 03.07.08 р.)*

Рецензенти:

***Вовкавич С. Й.** — д.е.н., професор., Інститут регіональних досліджень НАН України;*

***Гринів Л. С.** — д.е.н., професор, Національний університет ім. І. Франка (м. Львів);*

***Мокій А. І.** — д.е.н., професор; Національний інститут стратегічних досліджень.*

Заблоцький Б. Ф.

3-12 Національна економіка: Підручник. — Львів: Новий Світ-2000, 2010. — 582 с.

ISBN 978-966-418-077-8

"Новий Світ-2000"

Монографічний підручник написаний відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців у вищій школі України за спеціальністю 0501 "Економіка і підприємство" і призначений для вивчення національної економіки. У ньому висвітлено теоретичні основи формування національної економічної системи окремої країни, значення базисних інститутів та інституційних чинників у її стабільному і збалансованому розвитку. Розкрито ознаки і типи національних економік, сутність суспільного добробуту і ринкової економіки, економічного потенціалу та місце держави в управлінні економікою.

Висвітлено роль демократизації, економічної свободи, прогнозування і регулювання економічних процесів країни. У підручнику також розкрито сутність політики економічного зростання, інтеграції у світове господарство та основи національної економічної безпеки.

Розглянуто методичні матеріали для складання робочої програми лектором, індивідуального навчального плану студентом, запропоновано тести для поточного і підсумкового контролю знань студента та ін. Підручник стане добрим помічником також викладачам загальноекономічних дисциплін, аспірантам, працівникам управління економікою, науковцям.

ISBN 978-966-418-077-8

© Заблоцький Б. Ф. 2010

© "Новий Світ-2000". 2010

ЗМІСТ

ВСТУП	8
ТЕМА 1. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА:	
ЗАГАЛЬНЕ І ОСОБЛИВЕ	11
1.1. Загальні риси суспільних економічних систем.....	11
1.2. Особливі ознаки національної економіки.....	15
1.3. Економічна база національних господарств та їхні типи.....	17
1.3.1. Економіка планового і ринкового типу.....	18
1.3.2. Перехідна економіка інверсійного типу.....	23
1.4. Сутність економік відкритого типу.....	28
1.4.1. Становлення і функціонування економік відкритого типу.....	29
1.4.2. Засади регулювання в економіці відкритого типу.....	33
1.4.3. Регулювання рахунка руху капіталу і поточних операцій.....	35
ТЕМА 2. ЕКОНОМІЧНІ ТЕОРІЇ ТА БАЗИСНІ ІНСТИТУТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	53
2.1. Економічні теорії та їхні загальні положення.....	53
2.2. Теорія дії триєдиних економічних законів.....	68
2.3. Базисні відносини та інститути національної економіки.....	78
2.4. Господарська збалансованість і стабільність як завдання державних інститутів національної економіки.....	80
ТЕМА 3. ТЕОРІЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ ТА СОЦІАЛЬНО-РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	91
3.1. Суспільні потреби як соціальна база добробуту.....	91
3.2. Національний продукт як виробнича база добробуту.....	94
3.3. Засади соціально-ринкової економіки.....	97
3.4. Становлення ринкового механізму ціноутворення.....	106
ТЕМА 4. ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	122
4.1. Потенціал соціального споживання.....	122

4.1.1. Споживчий потенціал.....	123
4.1.2. Рекреаційний потенціал.....	125
4.2. Потенціал виробництва.....	128
4.2.1. Фактори моделювання виробничого потенціалу.....	128
4.2.2. Освітній і науковий потенціал.....	133
4.2.3. Трудовий потенціал.....	139
4.2.4. Національне багатство в системі виробничого потенціалу.....	146
4.2.4.1. Нефінансові створені активи.....	147
4.2.4.2. Нефінансові нестворені активи.....	152
4.2.4.3. Фінансові активи (пасиви).....	154
4.2.4.4. Інвестиційний потенціал.....	156
4.3. Зовнішньоекономічний потенціал.....	158
ТЕМА 5. ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	162
5.1. Інститути права, управління і власності.....	162
5.2. Власність в умовах ринку.....	170
5.3. Упорядкування приватизації в Україні.....	174
5.3.1. Приватна власність і права та обов'язки власників ...	175
5.3.2. Власність і комерційне право.....	178
5.3.3. Суб'єкти власності в ринкових умовах.....	180
5.3.4. Приватизація і забезпечення прав власності.....	182
ТЕМА 6. ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ.....	185
6.1. Національний ринок України і його проблеми.....	185
6.1.1. Національний попит.....	186
6.1.2. Національна пропозиція.....	191
6.1.3. Проблеми національного ринку.....	194
6.1.3.1. Тіньова економіка.....	194
6.1.3.2. Інфляція.....	196
6.2. Сутність і функціонування ринкової інфраструктури....	200
6.2.1. Спеціалізована ринкова інфраструктура.....	202
6.2.2. Загальна ринкова інфраструктура.....	207
6.3. Вплив ринкової інфраструктури на формування конкурентного середовища.....	214

Зміст

ТЕМА 7. ДЕРЖАВНІСТЬ ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ.....	222
7.1. Українська держава та її засади.....	222
7.1.1. Держава як єдність закону і влади.....	223
7.1.2. Верховенство права над законом і закону над владою.....	228
7.1.3. Недоторканність Конституції України.....	230
7.2. Місце держави в управлінні економікою.....	232
7.2.1. Функції уряду в ринковій економіці.....	232
7.2.2. Регулювання ринку праці.....	234
7.2.3. Регулювання соціального захисту.....	245
ТЕМА 8. ДЕМОКРАТІЯ, ЕКОНОМІЧНА СВОБОДА ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОРЯДОК.....	253
8.1. Сутність демократії та її місце в самоуправлінні економікою.....	253
8.1.1. Демократія як фактор самоуправління в економіці.....	254
8.1.2. Уроки демократії для України.....	257
8.2. Економічна свобода і її основи.....	261
8.3. Економічний порядок як система узгоджених інтересів.....	266
8.3.1. Дотримання положень чинного законодавства.....	280
8.3.2. Поліпшення інституційних рамок умов.....	283
ТЕМА 9. СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	287
9.1. Формування ринкових відносин.....	237
9.2. Стратегія структурних перетворень.....	291
9.3. Капіталовкладення і реструктуризація основного капіталу, зайнятості та національного продукту.....	296
9.4. Макроекономічна структурна перебудова.....	299
9.4.1. Сутність макроекономічної структурної перебудови.....	300
9.4.2. Реструктуризація галузей соціального комплексу.....	303
9.4.3. Реструктуризація базових галузей промисловості.....	307
9.4.4. Реструктуризація сільськогосподарського сектора і ринку землі.....	311

9.5. Мікроекономічна структурна перебудова	316
9.5.1. Реструктуризація банківської системи	316
9.5.2. Створення малих і середніх підприємств	321
ТЕМА 10. ПРОГРАМУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	325
10.1. Прогнозування у системі економічного програмування.....	325
10.1.1. Прогнозування національної економіки	326
10.1.2. Моделювання макроекономічних процесів.....	329
10.2. Індикативне планування національної економіки	333
10.2.1. Функції управління і методи планування.....	334
10.2.2. Завдання планування і види планів.....	335
10.3. Програмне регулювання національної економіки	338
10.3.1. Регулювання соціального розвитку.....	339
10.3.2. Грошово-кредитне регулювання.....	357
10.3.3. Податкове регулювання.....	365
10.3.4. Регулювання міжбюджетних відносин.....	371
10.3.5. Валютне регулювання і валютний контроль	378
10.3.6. Антимонопольне регулювання.....	384
ТЕМА 11. ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	392
11.1. Національна стратегія і політика економічного зростання.....	394
11.1.1. Стратегія національно-економічної збалансованості.....	394
11.1.2. Пріоритети національної політики економічного зростання.....	396
11.2. Теорія економічного зростання.....	404
11.2.1. Закон товаровиробництва і виробнича функція ..	405
11.2.2. Норма нагромадження капіталу та обсяг виробництва.....	407
11.2.3. Джерела економічного зростання.....	409
11.2.4. Підходи до моделювання економічного зростання.....	413
ТЕМА 12. ІНСТИТУЦІЙНІ ФОРМИ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО.....	418
12.1. Тенденції розвитку світових інтеграційних процесів.....	418

Зміст

12.2. Вплив інтеграційних процесів на формування ринків товарів, послуг і капіталу.....	421
12.3. Інституційні основи і форми економічної та політичної інтеграції України.....	423
12.3.1. Принципи економічної інтеграції і внутрішні проблеми України.....	424
12.3.2. Інститути і форми економічної інтеграції.....	429
12.3.3. Передумови і шляхи міжнародної економічної інтеграції.....	433
12.3.4. Вибір економічної інтеграції для України.....	438
12.3.5. Міжнародна підтримка ринкових перетворень в Україні.....	445
ТЕМА 13. НАЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА.....	451
13.1. Економічна безпека в системі національної безпеки України.....	451
13.1.1. Концепція національної безпеки України.....	452
13.1.2. Сутність економічної безпеки.....	457
13.1.3. Інституційні основи системи економічної безпеки.....	460
13.2. Проблеми і пріоритети економічної безпеки України.....	463
13.2.1. Проблеми політичної та економічної орієнтації України.....	464
13.2.2. Національні політичні й економічні ризики.....	467
13.2.3. Піднесення економічної самодостатності суб'єктів виробництва.....	478
13.3. Регіональні аспекти економічної безпеки України.....	483
13.3.1. Загрози економічної безпеки регіонів.....	483
13.3.2. Основи економічної безпеки регіонів.....	485
ТЕМА 14. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ВИКЛАДАННЯ І ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	489
Кредитно-модульна система планування вивчення дисципліни.....	489
Тестування поточного і підсумкового рівня знань студентів.....	507
Короткий термінологічний словник.....	566
Рекомендована література.....	578